

**Національна академія державного управління
при Президентіві України
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління**

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА МОЛОДІЖНА РОБОТА

*Матеріали V всеукраїнської науково-практичної конференції
18 грудня 2020 р. м. Дніпро*

Дніпро
2021

УДК 35:329.78

М 75

Схвалено до видання рішенням Вченої ради Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України від 29 грудня 2020 р., протокол № 10/240.

Редакційна колегія:

*Є. І. Бородін (голов. ред.), д-р іст. наук, проф., Т. М. Тарасенко, канд. держ. упр., доц.,
О. В. Каїнова, магістр держ. служби*

М 75 Молодіжна політика та молодіжна робота : матеріали V всеукраїнської наук.-практ. конф., 18 грудня 2020 р., м. Дніпро / за заг. ред. Є. І. Бородіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2021. 64 с.

Збірник матеріалів науково-практичної конференції присвячено розгляду актуальних питань молодіжної політики та молодіжної роботи в Україні. Розглядаються підходи до розвитку державної молодіжної політики, молодіжної роботи, підходи до залучення громадського сектору до молодіжної роботи.

Розрахований на фахівців установ роботи з молоддю, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, науковців, викладачів, слухачів, представників молодіжного руху.

Тексти подаються в авторській редакції. Відповідальність за зміст та мовностилістичне редагування матеріалів несуть автори.

© ДРІДУ НАДУ, 2021

Євгеній БОРОДІН

*перший заступник директора ДРІДУ НАДУ,
професор кафедри державного управління
та місцевого самоврядування
д.і.н., професор*

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПРОГРАМА ЯК ЗАСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У МОЛОДІЖНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Порядок денний сучасних публічноуправлінських реформ в Україні передбачає завершення розпочатих ще 2014 року дій щодо оновлення підходів до формування та реалізації державної молодіжної політики. Одним з найважливіших постає питання про визначення змісту зазначеного напрямку публічної політики, окреслення меж діяльності різних владних суб'єктів, що дозволяє, з одного боку, відокремити повноваження та напрями діяльності різних акторів, а, з іншого – забезпечує налагодження міжсекторіальної співпраці на усіх рівнях.

Визначення основних тем молодіжної політики у певній країні запроваджується шляхом ухвалення відповідного національного законодавства, на яке покладається роль головного інструменту визначення змісту державної політики у молодіжній сфері. Для сучасної України застосування цього підходу має великі обмеження, оскільки протягом останніх семи років доводиться констатувати великий розрив між закріпленими в молодіжному законодавстві нормами та практикою реалізації державної молодіжної політики. Достатньо згадати поняття «молодіжна робота», яке відсутнє в Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», але стало важливим атрибутом практичної діяльності органів влади та громадського сектору.

Важливою особливістю поточного реформування молодіжної сфери в Україні є те, що одночасно відбувається оновлення молодіжного

законодавства та розроблення відповідних стратегічних та програмних документів національного рівня. Це вплинуло на процес підготовки проєкту Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки, робота над яким стала приводом для пошуку відповіді на запитання щодо втілених в нашій країні підходів з визначення у загальнодержавних молодіжних програмах змісту державної молодіжної політики.

Протягом історії незалежної України на рубежі другого та третього тисячоліть було ухвалено чотири молодіжні програми національного рівня, в яких надавалося поточне бачення змісту молодіжної політики, сформоване під впливом наявних у період чинників. Йдеться про Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України») (затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 р. № 348), Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004 – 2008 роки (затверджена Законом України від 18 листопада 2003 р. № 1281-IV), Державну цільову соціальну Програму «Молодь України» на 2009 – 2015 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 41) та Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016 – 2020 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148).

Зазначимо, що увесь цей час підґрунтям для розробки зазначених документів були Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні (від 15 грудня 1992 р. № 2859-XII) та Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII).

У Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні завдання державної молодіжної політики було визначено наступним чином:

– розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки;

- забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних можливостей суспільства;
- створення умов для оволодіння духовними і культурними цінностями українського народу та для безпосередньої участі молодих людей у їх відродженні і розвитку, в охороні та відтворенні навколишнього природного середовища;
- формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України;
- охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України [1].

У Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» основні теми державної молодіжної політики знайшли своє визначення через такі формулювання назв його статей:

Стаття 7. Праця молоді.

Стаття 8. Підтримка підприємницької ініціативи та діяльності молоді.

Стаття 9. Сприяння підвищенню рівня життя молоді.

Стаття 10. Житлові умови молоді.

Стаття 11. Освіта, культурний розвиток молоді.

Стаття 12. Охорона здоров'я, фізичний розвиток молоді.

Стаття 13. Гарантії правового захисту молоді.

Стаття 14. Правовий статус молодіжних громадських організацій.

Стаття 15. Гарантії діяльності молодіжних громадських організацій [2].

У державних молодіжних програмах 1998 – 2016 років важливим елементом для відповіді на запитання про зміст молодіжної політики стали фрагменти тексту з визначення основних завдань зазначених документів. Дослідник може простежити закріплені в рішеннях уряду (парламенту) формулювання різних років.

Основними завданнями Комплексних заходів Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України») є:

- сприяння духовному і фізичному розвитку молоді, виховання у неї почуття громадянської свідомості та патріотизму, бажання активно сприяти утвердженню державності в Україні;

- сприяння реалізації творчого потенціалу молоді в інтересах її становлення і самореалізації, формування морально-правової культури та профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі;

- захист молодих громадян від дискримінації з мотивів віку;

- створення сприятливих умов для повноцінної соціалізації та активного залучення молоді до соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства, подолання її соціально-політичної апатії;

- забезпечення прав молодих громадян, сприяння їх підприємницькій діяльності, врахування особливостей умов життєдіяльності та життєвих цілей різних соціальних груп молоді;

- підтримка молоді сім'ї, талановитої та обдарованої молоді, молодіжних громадських організацій;

- сприяння розвитку та поглибленню міжнародних молодіжних контактів [3].

Основними завданнями Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004 – 2008 роки є:

- сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розширення її участі у формуванні та реалізації державної політики щодо розв'язання соціальних проблем молоді;

- поліпшення координації зусиль органів державної влади та громадських організацій у сфері реалізації державної молодіжної політики;

- підвищення ефективності державної молодіжної політики на регіональному рівні;

- зміцнення матеріально-технічного та фінансового забезпечення установ, закладів, громадських організацій, що працюють з дітьми та молоддю;

- підтримка молодіжних і дитячих громадських організацій та їх спілок у реалізації програм, спрямованих на вирішення проблем молоді [4].

Основними завданнями Державної цільової соціальної Програми «Молодь України» на 2009 – 2015 роки є:

- створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді, творчого розвитку особистості;

- утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей;

- пропаганда та формування здорового способу життя;

- створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді;

- надання підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям;

- інтеграція українських молодіжних організацій до відповідних європейських і світових організацій [5].

Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016 – 2020 роки визначає такі пріоритетні завдання:

- формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання;

- здоровий спосіб життя молоді;

- розвиток неформальної освіти;

- зайнятість молоді;

- житло для молоді;

- партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб [6].

Аналіз досвіду створення державних молодіжних програм 1998 – 2016 років свідчить про намагання уряду та парламенту спрямувати зусилля на спробу створити комплексний інструмент впливу для розв'язання всього спектру проблем в молодіжному середовищі. Цілком обґрунтованим є висновок про те, що державні молодіжні програми, які діяли до 2020 року включно, базувалися за принципом «молодіжна програма має охоплювати усі теми молодіжної політики». За таких умов включення «молодіжних питань» до інших державних програм або ухвалення окремих програм молодіжного спрямування не було передбачено заздалегідь. Поява таких документів як Державна програма забезпечення молоді житлом обумовлювалася потребою підтримати окремі проекти для підтримки молодих людей.

У сучасних умовах відбувається переосмислення підходів до визначення змісту молодіжної програми, що знайшло своє відображення під час підготовки наступної державної молодіжної програми.

У Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1669-р. 23 грудня 2020 р.), процес підготовки та обговорення якої тривав з квітня по грудень 2020 року, відбулося переосмислення загального бачення молодіжної програми. По-перше, суттєво зменшилася кількість основних завдань, а по-друге, змінилася загальна спрямованість документу. Зазначена Концепція передбачає такі наступні пріоритетні завдання:

- підвищення рівня компетентностей молоді, у тому числі громадянських;
- підвищення рівня культури волонтерства серед молоді;
- активізація залучення молоді до процесів ухвалення рішень;
- підвищення рівня поінформованості молоді про інструменти участі;
- зміцнення соціальної згуртованості молоді, у тому числі шляхом здійснення обмінів молоддю в межах України та у партнерстві з іншими державами і міжнародними організаціями [7].

Як ми бачимо, ключовими стали теми розвитку компетентностей (підвищення спроможності) та участі молоді у суспільному житті. Інноваційність такого підходу полягає в концентрації на суспільно-політичній проблематиці. Одночасно постає завдання закріплення в інших державних програмах соціально-економічної проблематики, яка залишається обов'язковою складовою державної молодіжної політики.

Отже, досвід України початку 1990-х – початку 2020-х рр. демонструє застосування двох моделей до визначення змісту державної молодіжної політики в державних молодіжних програмах. Перша модель демонструвала намагання розв'язати увесь спектр питань, пов'язаних з переходом молодих людей до дорослості та самостійності, а друга зосередила пріоритети на громадянському аспекті.

Список використаних джерел

1. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text>
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>
3. Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України») : затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 р. № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-98-%D0%BF#Text>
4. Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004 – 2008 роки : затверджена Законом України від 18 листопада 2003 р. № 1281-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-15#Text>

5. Державна цільова соціальна Програма «Молодь України» на 2009 – 2015 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF#Text>

6. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016 – 2020 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF#Text>

7. Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1669-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text>

Ірина ПЄША

*директор Державного інституту
сімейної та молодіжної політики,
канд. пед. наук*

ДОКАЗОВА БАЗА ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Обґрунтована молодіжна політика є різновидом стратегії у роботі з молоддю та реалізації державної молодіжної політики. Відмінність такої стратегії полягає в тому, що в ній застосовуються методи, підходи й інструменти, ефективність і користь яких для молоді доведені на практиці.

Обґрунтована молодіжна політика – це політика, яка формується на достовірних даних (статистичних, емпіричних, психологічних тощо) щодо становища молоді, її проблем і прагнень у конкретних містах і селах. Практики, які пропонуються у планах дій з реалізації обґрунтованої молодіжної політики, базуються на кращому досвіді роботи [1].

Молодіжна політика, яка формується на доказовій базі, змінює підхід у визначенні пріоритетних напрямів і завдань. Обґрунтована молодіжна політика формується *знизу-вверх*. Спочатку на основі достовірних даних і

кращих практик формуються локальні політики. На субрегіональному рівні вони «складаються» та доповнюються діями субрегіонального рівня. За такого підходу молодіжна політика на державному рівні формується із урахуванням можливостей та потреб молоді на регіональному рівні.

Доказовою базою формування молодіжної політики є: очікування молоді, що постійно змінюються; політичні прагнення молоді; цінності молоді; ставлення і спосіб життя молоді; інформація про соціальне становище; дослідження і статистичні данні щодо становища молоді; опис підходів і методів у сфері молодіжної політики. Складовими формування обґрунтованої молодіжної політики також є кращі практики роботи з молоддю, тематичні дослідницькі семінари, постійно діючі групи експертів з різних сфер молодіжної політики – громадської активності, патріотичного виховання, молодіжної зайнятості, роботі з молодими сім'ями тощо.

Обов'язковим атрибутом обґрунтованої молодіжної політики має бути моніторинг результатів впровадження даної політики за Національними індикаторами, який необхідно проводити регулярно: базовий – для виявлення початкової оцінки реалізації молодіжної політики; поточний – для оцінки поточних результатів; проміжний – для визначення очікуваних результатів.

В Україні певним чином сформована доказова база державної молодіжної політики, яка включає:

- щорічні доповіді Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні за підсумками року;
- всеукраїнські соціологічні дослідження становища молоді в Україні («Молодь України»);
- Національні показники становища молоді;
- аналіз кращих практик молодіжної роботи в Україні.

Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками

року) є офіційним документом відповідно до Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15.12.1992 року № 2859-ХІІ.

Доповідь є результатом аналізу інформаційних матеріалів (аналітичних, статистичних тощо), наданих центральними і місцевими органами державної влади, науковими установами, громадськими організаціями тощо. При підготовці Доповідей використовуються результати соціологічних досліджень, проведених науковими та соціологічними установами й організаціями відповідно до тематики доповіді.

За результатами аналізу інформаційних матеріалів робляться висновки щодо становища молоді в Україні, результатів реалізації молодіжної політики, напрямів і форм молодіжної роботи, що реалізуються в Україні різними суб'єктами молодіжної політики на державному і регіональному рівнях. Отримані результати є підґрунтям для розроблення рекомендацій щодо основних завдань і напрямів реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Доповіді про становище молоді в Україні готуються щорічно на замовлення органу виконавчої влади, що реалізує державну молодіжну політику (у даний час – Міністерство молоді та спорту України). Починаючи з 1998 р. підготовлено 19 доповідей, з них: три загальні доповіді про становище молоді за підсумками 1998, 1999, 2000 років; 16 – тематичних, присвячених окремим питанням молодіжного становища. Більшість доповідей підготовлено Державним інститутом сімейної та молодіжної політики (16 доповідей).

Всеукраїнські соціологічні дослідження «Молодь України» проводяться щорічно на замовлення органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у молодіжній сфері (на даний час – Міністерство молоді та спорту України). Об'єктом досліджень є молодь України, а саме громадяни України у віці 14 – 34 роки, які постійно проживають на її території.

Перше соціологічне дослідження серед молоді було проведено в Україні у 1991 р. Українським науково-дослідним інститутом проблем молоді (у даний

час – ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики»). Починаючи з 1991 року соціологічні дослідження з молодіжної тематики проводилися щороку на замовлення органу виконавчої влади, що реалізував державну молодіжну політику, аж до 2010 року. У наслідок недофінансування молодіжної сфери у 2011 – 2014 роках соціологічні дослідження серед молоді не проводилися. Починаючи з 2015 року соціологічні дослідження становища молоді проводяться щорічно.

Соціологічні дослідження спрямовані на вивчення становища української молоді, оцінку її участі у суспільному житті, залучення до діяльності інститутів громадянського суспільства, впливу громадських організацій на соціальне становлення та розвиток молоді. Результати опитувань серед молоді дають змогу визначити основні соціальні потреби української молоді, а саме: рівень їхнього матеріального забезпечення; зайнятість і працевлаштування молоді; доступність якісної освіти; житлові проблеми і рівень забезпечення житлом; стан здоров'я та спосіб життя сучасної української молоді, можливості його збереження та поліпшення; причини асоціальних проявів в молодіжному середовищі тощо.

Національні показники становища молоді (далі – НПСМ) – це статистичні та соціологічні дані, що характеризують становище молоді в Україні за певними сферами життя, та є інструментом вимірювання ефективності в досягненні результатів (мети та завдань) реалізації державної молодіжної політики. Проєкт Національних показників становища молоді розроблено Державним інститутом сімейної та молодіжної політики у 2017 році з урахуванням міжнародного досвіду оцінки молодіжної політики.

Національні показники представлені за 10 пріоритетами (індикаторами), що характеризують певні сфери життя і розвитку молоді, а також впровадження молодіжної політики: демографічні показники; освіта молоді; зайнятість і працевлаштування молоді; матеріальне становище молоді; здоров'я молоді; безпека та захищеність молоді; мобільність молоді; доступність інформаційно-комунікаційних технологій; громадянська

активність і залучення молоді; реалізація молодіжної політики. Кожен з індикаторів представлено показниками у двох форматах – об'єктивні (дані офіційної статистики) і суб'єктивні (дані соціологічних досліджень).

Впровадження Національних показників становища молоді дасть змогу досліджувати становище молоді в Україні за усіма сферами життєдіяльності; аналізувати зміни, які відбуваються в молодіжному середовищі; порівнювати українські і міжнародні показники становища молоді та реалізацію політики у молодіжній сфері; формувати цілеспрямовану (обґрунтовану) молодіжну політику в усіх сферах життя молодого покоління та вносити корективи в плани реалізації молодіжної політики.

Конкурс кращих практик молодіжної роботи в Україні започатковано у 2017 році Міністерством молоді та спорту України спільно з Програмою розвитку ООН в Україні та Державним інститутом сімейної та молодіжної політики з метою визначення і поширення кращих практик молодіжної роботи в Україні. Конкурс поводить щороку у рамках реалізації програми «Молодіжний працівник», умови його проведення визначені Порядком реалізації програми «Молодіжний працівник», затвердженим наказом Міністерства молоді та спорту від 18 жовтня 2018 р. за № 1178/32630.

Основними завданнями Конкурсу є:

- 1) обмін успішним досвідом між молодіжними організаціями і молодіжними працівниками;
- 2) публічне визнання досягнень і заохочення до подальших напрацювань у напрямі підвищення стандартів якості молодіжної роботи в Україні;
- 3) сприяння суспільному і політичному визнанню молодіжної роботи в Україні.

Конкурсний відбір кращих практик здійснює комісія, до складу якої входять за згодою: представники центральних і місцевих органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства, наукових установ, міжнародних організацій тощо.

На конкурс подаються практики молодіжної роботи з різних куточків України від організацій з державного і громадського сектору. Переможці конкурсу отримують відзнаки від Міністерства молоді та спорту України, а кращі практики входять до видання «Каталог кращих практик молодіжної роботи в Україні». У 2017 році на конкурс було подано 100 практик молодіжної роботи, у 2018 – 173 молодіжні проєкти майже з усіх областей України, у 2019 – 143 заявки майже з усіх областей України (крім Закарпатської області) [2; 3; 4]. Конкурс кращих практик молодіжної роботи 2020 року ще триває.

Залучення представників державного та громадського сектору до конкурсу молодіжних практик спрямоване на підтримку молодіжної роботи, особливо що стосується проєктів місцевого рівня, та є дієвим інформаційним майданчиком обміну кращими, ефективними проєктами молодіжної роботи.

Список використаних джерел

1. Вивчення становища молоді Київської області з метою формування обґрунтованої молодіжної політики (звіт за результатами дослідження) / за ред. Н. М. Комарової, І. В. Пешої; ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». Київ, 2017. 77 с.
2. Каталог кращих практик молодіжної роботи в Україні – 2017. URL: <http://youth-worker.org.ua/downloads/best-practices-2017/>
3. Каталог кращих практик молодіжної роботи в Україні – 2018. URL: <http://youth-worker.org.ua/downloads/best-practices-2018/>
4. Каталог кращих практик молодіжної роботи в Україні – 2019. URL: <http://youth-worker.org.ua/downloads/katalog-krashhikh-praktik-molodizhnoyi-roboti-v-ukrayini-2019/>

Анна ОСТРІКОВА

спеціалістка з молодіжної політики

Програми розвитку ООН в Україні

Координаторка Програми «Молодіжний працівник»

**ПРИНЦИП ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ГОЛІВ ОБЛАСНИХ
АДМІНІСТРАЦІЙ ЗА ПОКАЗНИКОМ «КІЛЬКІСТЬ МОЛОДІЖНИХ
ПРАЦІВНИКІВ, ПІДГОТОВЛЕНИХ ВІДПОВІДНО ДО ПОРЯДКУ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «МОЛОДІЖНИЙ ПРАЦІВНИК»**

Одним із ключових завдань формування та реалізації молодіжної політики в Україні є підготовка та навчання молодіжних працівників та визнання молодіжної роботи. Саме молодіжні працівники здійснюють молодіжну роботу на місцях та сприяють активному залученню молоді до суспільних процесів на місцевому та державному рівні.

Міністерством молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної та молодіжної політики спільно з Програмою розвитку ООН в Україні реалізується навчальна програма «Молодіжний працівник» з 2014 року. З 2018 р. дана програма є першою програмою з неформальної освіти, яка стала державною і має сталу організаційну, фінансову та інституційну підтримку від державних органів різних рівнів та міжнародних організацій.

Відповідно до Порядку реалізації експериментального проекту щодо проведення щокварталу моніторингу та оцінки ефективності діяльності голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 24 січня 2020 року № 35, Міністерство молоді та спорту України і обласні та Київська міська державні адміністрації визначені відповідальними суб'єктами за подання даних за показником 10 «Кількість молодіжних працівників, підготовлених відповідно до Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник», затвердженого наказом Мінмолодьспорту від 19 вересня 2018 р. № 4334».

Інформація за показником 10 передбачає формування даних щодо двох значень згаданого показника у відповідності до трьох періодів звіту («базового періоду», «попереднього періоду» та «звітного періоду»):

- «кількість молоді станом на останній день періоду»;
- «кількість молодіжних працівників, підготовлених відповідно до Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник», затвердженого наказом Мінмолодьспорту від 19 вересня 2018 р. № 4334, станом на останній день періоду».

Розрахунок «кількості молоді станом на останній день періоду».

Кількість молоді вираховується згідно з розрахунком чисельності постійного населення за статтю та віком по Україні в цілому та регіонах з один раз на рік станом на початок звітної року.

При розрахунку кількості молодіжних працівників рахуються лише ті молодіжні працівники, які пройшли навчання тренінгів базового рівня за програмою програми «Молодіжний працівник» і які отримали свідоцтво про його проходження. До розрахунку беруться випускники лише тих базових тренінгів, які були організовані підрозділом обласної/міської державної адміністрації або установою/закладом обласного підпорядкування і проведені на території відповідної області / м. Києва (регіон, який надає інформацію), протягом відповідного звітної періоду (базового, попереднього або звітної періодів).

Критерії, які враховуються при розрахунку кількості молодіжних працівників за показником 10:

1) молодіжні працівники, які пройшли навчання тренінгу базового рівня програми «Молодіжний працівник» і отримали свідоцтво про проходження навчання.

Тренінг організовано обласною/міською держадміністрацією за дольової участі, у тому числі фінансової і у співпраці з іншими партнерами з організації проведення тренінгу. Тренінги, які були організовані підрозділом обласної/міської державної адміністрації (департамент, управління, відділ)

або установою/закладом обласного підпорядкування (обласний/міський молодіжних центр, обласна/міська бібліотека тощо) і, відповідно, є партнерами ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» (надалі – ДІСМП) з організації та проведення тренінгу за базовою рівня програми «Молодіжний працівник». Відповідне партнерство засвідчує договір про співробітництво з ДІСМП щодо організації та проведення тренінгу.

Крім того, під дольовою участю мається на увазі виконання як мінімум 2-х позицій в організації тренінгу:

- оплата послуг залучених спеціалістів (тренерів програми «Молодіжний працівник»);
- забезпечення учасників тренінгу канцелярськими товарами;
- друк свідоцтв для випускників програми, які успішно завершили навчання;
- друк роздаткових матеріалів для учасників тренінгу;
- оплата проживання, харчування та проїзду учасників та/або тренерів;
- перевезення учасників до місця проведення навчання (за потреби);
- надання приміщення для проведення тренінгу;
- витрати на оренду обладнання і оргтехніки, необхідної для проведення тренінгу.

Варто звернути увагу, якщо випускниками тренінгу базового рівня, є молодіжні працівники, які не проживають на території, де проводився тренінг, а проживають в інших регіонах, то ці сертифіковані молодіжні працівники враховуються тією обласною/Київською державною адміністрацією, яка проводила тренінг та з якою підписано договір про співробітництво з ДІСМП.

2) тренінг проведено у термін (звітний період), що відповідає звітному періоду.

Відповідно до договору про співробітництво з ДІСМП щодо організації та проведення тренінгу базового рівня до розрахунку беруться випускники тренінгів, які проведені у термін з 1 числа першого місяця звітнього кварталу

по 30/31 число останнього місяця кварталу. У випадку, якщо тренінг проходив у період, який охоплює II квартали, наприклад, з 30 березня по 1 квітня, то молодіжні працівники рахуються у II кварталі, оскільки вони отримали сертифікати саме у II кварталі.

Формула для визначення кількості молодіжних працівників, які мають бути підготовлені за рахунок обласного бюджету.

З метою прогнозування потреби у проведенні тренінгів базового рівня і підготовки молодіжних працівників для подальшого поданням інформації за показником 10, нами запропоновано формулу для визначення кількості молодіжних працівників, які мають бути підготовлені за рахунок обласного бюджету:

$$((A:2000) - (n*0,5))*0,5:5*0,3*2=E$$

Для формули використовуватимемо такі, числові значення:

A – кількість молоді в області 14 – 35 років;

B= A:2000 (необхідна кількість молодіжних працівників в області з розрахунку 1 працівник на 2000 молодих людей);

$$C=n *0,5$$

n – кількість вже сертифікованих молодіжних працівників в області враховуючи коефіцієнт 0,5 (коефіцієнт означає, що 50 % молодіжних працівників залишають сферу протягом двох років після навчання). Дані щодо кількості молодіжних працівників надаються відповідно до даних бази випускників програми «Молодіжний працівник» ДУ «Державним інститутом сімейної та молодіжної політики».

D=(B-C)*0,5 Потреба у кількості сертифікованих молодіжних працівників на період до 2025 року.

E=D:5*0,3*2 30% від загальної потреби, які мають бути підготовлені за рахунок обласного бюджету за 5 років (відповідно до Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки)

Показник E розраховується на кожний рік/квартал з врахуванням коефіцієнту 0,5.

Приклад розрахунку:

$$A = 780\,000$$

$$B = 390$$

$$n = 50$$

$$C = 50 * 0,5 = 25$$

$$D = 365$$

$$E = 365 * 0,3 = 109 * 2 = 218 \text{ (з врахуванням коефіцієнту 0,5)}$$

$$\text{Формула: } ((780\,000 : 2000) - (50 * 0,5)) * 0,5 : 5 * 0,3 * 2 = 218$$

В даному випадку для області N за рахунок обласного бюджету потрібно навчити 218 осіб, це 10 десять тренінгів, по 2 на рік.

Наталія ДЗЮБА

*старший наук. співробітник відділу молодіжної роботи
ДУ «Державний інститут
сімейної та молодіжної політики»,
канд. соц. наук*

ПРОГРАМИ НАСТАВНИЦТВА В МОЛОДІЖНІЙ РОБОТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ МОЛОДІ (ДОСВІД ЗАХІДНИХ КРАЇН ТА США)

В Україні термін «наставництво» в основному використовується у соціальній роботі та освіті. Причому в соціальній роботі взаємодіючими сторонами є більш досвідчений дорослий та дитина/підліток, який потребує допомоги в адаптації до соціального середовища. Також існує досвід впровадження наставницьких відносин в сфері освіти, причому також взаємовідносини будуються між педагогом та школярем та в основному спрямовані на результати в навчальному процесі.

В Україні термін «наставництво в молодіжній роботі» офіційно не закріплений в жодному документі, хоча цей термін зустрічається в текстах про молодіжну роботу як одна з її форм роботи з молоддю на індивідуальному чи

груповому рівні. На наш погляд, методи та прийоми наставницьких взаємовідносин використовуються в процесі взаємодії молодіжного працівника та молодої особи, але наставництво як процес побудови стійких взаємовідносин в молодіжній роботі серед фахівців, які працюють з молоддю, майже не використовується.

Термін «наставництво у молодіжній роботі» застосовується в західних країнах та США для опису різних програм та стосунків, як формальних, так і неформальних, які спрямовані на формування навичок чи добробуту молодої людини завдяки скеровуванню та / або допомозі іншої людини, яка має більше навичок, досвіду та знань. Мак-Каллум і Бельтман стверджують, що наставництво включає літню, досвідченішу людину, яка направляє та допомагає молодшій людині в її розвитку. Наставництво – це довірчі відносини, що складаються між наставником та вихованцем [1].

Сфера професійного наставництва в європейських країнах, зокрема в Німеччині та Великобританії, особливо в США, є розвинутою, різноманітною та такою, яка продовжує розвиватись, і складається з мережі організацій, приватних осіб та дослідницьких центрів, сферою аналізу яких є теорія та практика наставництва. Деякі провайдери наставництва в США, такі як Big Brothers Big Sisters of America (BBBSA), Boys & Girls Clubs of America, Girls Inc. та Національна рада 4-H мають широке розповсюдження по всій території Сполучених Штатів Америки. Інші програми мають менший обсяг і відомі в основному дітям та сім'ям, які працюють в окремих громадах. Також окрім офіційних програм, багато людей беруть участь у менторських стосунках через неформальні сімейні, сусідські чи громадські мережі. Ці наставники надають різноманітну підтримку своїм підопічним – від академічних до надихаючих та від особистих до професійних.

Протягом декількох десятиліть наставництво широко розповсюджувалось в західних країнах та США як стратегія втручання для задоволення потреб молодих людей у підтримці та керівництві дорослих в процесі розвитку. Ідея наставництва як форма виховання і навчання,

підготовки підростаючого покоління до життя існує протягом всієї історії розвитку людства, а також свідчить про її успішність та необхідність.

Слід зазначити, що наставництво може допомогти молоді, коли вона переживає складні життєві обставини, включаючи боротьбу зі стресовими змінами вдома або перехід у доросле життя. Тісні, здорові, підтримуючі стосунки між наставниками та вихованцями, які тривають значну частину часу (тобто більше одного року), є ключовими для успіху. Без цього програми наставництва ризикують завдати шкоди молодим людям, які в парі з наставниками, погано підготовленими для задоволення потреб вихованців. Зокрема, стосунки з наставниками, які тривають менше трьох місяців; де є нерегулярний і непослідовний контакт; де існує розрив між особистостями, інтересами та очікуваннями наставників та вихованців; де наставники не готові та не мають навичок спілкування з молоддю; і там, де немає емоційного зв'язку між наставником та вихованцем, було визнано шкідливим для молоді [2; 3].

З огляду на ефективність програм наставництва важливими видаються 10 принципів належної практики наставництва, сформульовані в Довіднику з ефективної практики щодо наставництва студентів та молоді в Австралії [4]. Як зазначається в довіднику, сучасна практика наставництва в молодіжній роботі вказує на те, що така робота має носити системний характер та повинна керуватися такими принципами (наведено лише деякі принципи, на які, на думку автора, слід звернути особливу увагу):

- потреби, інтереси та розширення можливостей молодих людей, повинні знаходитися в центрі уваги при плануванні, розробці, реалізації та оцінці програм наставництва;

- важливий внесок усіх ключових зацікавлених сторін, особливо молодих людей, у розробку програми;

- встановлення, розвиток та виховання стосунків між наставником та вихованцем, коли наставник є рівним, а не вчителем;

– підхід до наставництва, який носить цілісний характер та враховує існування багатьох стосунків та впливів у житті молодої людини, причому – наставництво є лише одним із них;

– моніторинг, оцінка та огляд, інтегровані в програму.

Використання наставництва в молодіжній роботі суттєво впливає на якість взаємовідносин з молодими людьми. Наразі актуальним видається формування уявлень щодо наставництва серед фахівців, які працюють з молоддю в Україні. Обізнаність фахівців, які працюють з молоддю щодо механізмів побудови ефективних взаємозв'язків з молодими людьми та усвідомлене використання саме тих механізмів, які будуть найбільш ефективними в тій чи іншій ситуації, допоможе більш ефективному налагодженню взаємовідносин з молоддю та, зрештою, і більшому включенню молодої особи в громадське життя та сприятиме її самореалізації.

Список використаних джерел

1. McCallum, J., Beltman, S. Role models for young people: What makes an effective role model program? / National Youth Affairs Research Scheme. Hobart, Tasmania. 2002. 129 p. Access mode: <https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/9492/1/rolemodels.pdf>

2. Jekielek S. M. Moore, K. A., Hair, E. C., Scarupa, H. J. Mentoring: A promising strategy for youth development. Washington, DC: Child Trends Research Brief. 2002. Т. 2. Р. 1 – 8.

3. Rhodes J. E., DuBois D. L. Understanding and facilitating the youth mentoring movement / Social Policy Report. 2006. Т. 20. Vol. 3. Р. 1 – 20.

4. Blaber D. A, Glazebrook D. Guide to Effective Practice for Mentoring Young People / Copyright State of Victoria. 2006. Access mode: <https://www.youthmentoring.org.nz/content/docs/Victoria%20Communities%20-%20A%20Guide%20to%20Mentoring.pdf>.

Олексій КОНДРАТЕНКО

*старший науковий співробітник
Національної академії державного управління
при Президентові України,
к. держ. упр.*

FAST TRACK CITIES ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ

В умовах погіршення загальної епідеміологічної ситуації в світі набувають першочерговості питання щодо формування епідеміологічної резильєнтності (далі – ER). Це особливо актуально для всіх без виключення країн в умовах пандемії Covid-19, у тому числі для України, що має високий рівень смертності серед європейських країн (4 місце за оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я [4]).

Під ER розуміємо властивість системи охорони здоров'я до відновлення після епідемій, пандемій та інших кризових ситуацій. Рівень ER країни залежить від ступеню розвитку самої системи охорони здоров'я, в тому числі соціальної інфраструктури, в цілому якості життя населення. Погоджуємося з тезою про те, що підвищення якості життя є запорукою соціальної стабільності в суспільстві [1, с. 332].

У цьому контексті зазначимо про роль Глобальної міжнародної ініціативи «Fast Track Cities», що передбачає активну протидію ВІЛ-інфекції/СНІДу у великих містах світу.

Ініціатива «Fast-Track Cities» – це глобальне партнерство між містами та муніципалітетами по всьому світу та чотирма основними партнерами – Міжнародною асоціацією постачальників допомоги по СНІДу (IAPAC), Спільною програмою ООН з ВІЛ / СНІДу (ЮНЕЙДС), Організацією Об'єднаних Націй Програма людських поселень (ООН-Хабітат) та містом Париж. Міські голови та інші представники міських / муніципальних служб визначають свої міста як міста, що сприяють швидкому реагуванню на поширення ВІЛ, підписуючи Паризьку декларацію про міста швидкого реагування, в якій

окреслюється перелік зобов'язань щодо досягнення цілей ініціативи.

Заснована на принципі прозорості даних, ініціатива включає в себе глобальний веб-портал Fast-Track Cities (<http://www.fast-trackcities.org/>), який дозволяє містам звітувати онлайн про свій прогрес у напрямку досягнення швидких та інших цілей.

Паризьку декларацію вперше підписали 27 міст з усього світу на Всесвітній день боротьби зі СНІДом 2014 року у місті Парижі [5]. Спочатку зосереджена на цілях 90-90-90 до 2020 року, Паризька декларація була нещодавно оновлена, щоб встановити досягнення трьох нових цілей 95-95-95, як вихідну точку траєкторії до досягнення нуля нових випадків ВІЛ-інфекції та нульової смерті від СНІДу до 2030 року.

Цілі 95-95-95 означають, що 95 % людей, які живуть з ВІЛ (далі – ЛЖВ) знають про свій статус, 95 % діагностованих ЛЖВ отримують лікування та 95 % ЛЖВ, що отримують лікування мають стійке придушення вірусу (нульове вірусне навантаження). Окрім цього існують також цілі щодо нульової дискримінації та стигматичні цілі.

Станом на сьогодні в Україні лише три міста (Київ, Одеса і віднедавна Дніпро) приєдналися до глобального партнерства, підписавши Паризьку декларацію. Зокрема. Київ входить до переліку двохсот міст, де проживає майже 90 % усіх ВІЛ-позитивних людей в світі, тому дана програма також може розглядатися в якості інструменту забезпечення ЕР. Стратегія «Fast Track Cities» передбачає активізацію зусиль органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, що допоможе прискорити подолання епідемії у столиці, розширити кількість людей охоплених лікуванням, оптимізувати ціни на препарати антиретровірусної терапії (АРТ) та інтегрувати послуги з тестування [3].

Вважаємо, що подальше розширення мережі міст в Україні – учасників «Fast Track Cities», з одного боку, позитивно впливатиме на подолання ВІЛ-інфекції/СНІДу та зміцнення системи охорони здоров'я в Україні, з іншого, сприятиме поглибленню відносин з країнами-партнерами, профільними

міжнародними організаціями.

З нашої точки зору, формування ЕР потребує від органів публічної влади реалізації заходів, спрямованих на вироблення колективного імунітету в суспільстві, забезпечення населення якісними й доступними медичними послугами, залучення інститутів громадянського суспільства до профілактики захворюваності та вироблення в цілому державної політики в означеній сфері, а також створення сприятливих умов для зміцнення спроможності інститутів громадянського суспільства. У той же час, про ефективність реалізованих заходів свідчитиме зменшення % хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД, туберкульоз, онкологічні, серцево-судинні захворювання, інші хвороби та інфекції.

Вважаємо, що протидія ВІЛ-інфекції/СНІДу для України знаходиться серед стратегічних напрямів зміцнення системи охорони здоров'я та формування ЕР, а рушійною силою для змін у цьому напрямі можуть виступати громадські організації спільнот, уразливих до ВІЛ, благодійні фонди, молодіжні організації, органи студентського самоврядування, волонтери та ін.

Серед пріоритетів державної молодіжної політики до 2020 року [2, с. 2] визначено зокрема розвиток неформальної освіти та надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям. З огляду на це, при розробці державної молодіжної політики варто приділити значну увагу моніторингу цінностей, проблем та інтересів у молодіжному середовищі, залученню молоді та спільнот, уразливих до ВІЛ, до процесів розробки, прийняття управлінських рішень і контролю за їх виконанням через підвищення обізнаності за напрямами: сексуального та репродуктивного здоров'я; професійних компетентностей, громадянської освіти, освіти з прав людини; взаємодії з органами влади (тематичні інформаційно-роз'яснювальні кампанії, пропагування здорового способу життя серед студентської та учнівської молоді); адвокатування, боротьби з дискримінацією у всіх її проявах (за расовою, етнічною приналежністю, віком, статтю, сексуальною орієнтацією, ін.), на чому акцентують увагу міжнародні організації.

У цьому контексті підкреслимо, що зміцнення потенціалу молодіжних та інших громадських організацій, що працюють у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні, сприятиме розвитку громадянського суспільства та формуванню ЕР на національному, регіональному та місцевому рівнях. Разом з тим переконані, що підтримка уразливих до ВІЛ спільнот, та їх залучення до формування та реалізації державної політики у є передумовою подолання ВІЛ-інфекції/СНІДу та зміцнення системи громадського здоров'я в Україні.

Список використаних джерел

1. Вектори економічного розвитку. Презентація Кабінет Міністрів України (листопад 2020). 384 с. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf> (дата звернення: 09.12.2020).
2. Державна молодіжна політика в Україні. Міністерство молоді та спорту України. 16 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/148/Molodizhna_politiika_v_Ukrayini.pdf (дата звернення: 08.12.2020).
3. Мережа взяла участь у розробці стратегії Fast Track Cities для Києва. 2016. URL: <https://network.org.ua/merezha-vzyala-uchast-u-rozrobtsi-strategiyi-fast-track-cities-dlya-kyyeva/> (дата звернення: 09.12.2020).
4. Cardiovascular mortality attributable to dietary risk factors in 51 countries in the WHO. European Region from 1990 to 2016: a systematic analysis of the Global Burden of Disease Study. 2019 Jan;34(1):37-55. Epub 2018 Dec 14. DOI: 10.1007/s10654-018-0473-x. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30547256/> (дата звернення: 09.12.2020).
5. FAST-TRACK CITIES: ending the aids epidemic. Paris declaration (December 2014, amended 24 July 2018). URL: <https://www.iapac.org/files/2018/08/Paris-Declaration-2.0-07-24-2018.pdf> (дата звернення: 09.12.2020).
6. Fast-Track Cities. Frequently Asked Questions: Commitments and Benefits URL: <https://www.iapac.org/files/2018/07/FTCI-FAQs-111915.pdf>. (дата звернення: 09.12.2020).

Надія ЛЕБЄДЄВА

*старший викладач іноземної мови кафедри
готельно-ресторанного бізнесу та іноземних мов,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон
PhD in cultural studies of the International Open University*

АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Молодіжна політика здійснюється в суспільстві у всіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики. Молодіжна політика – це комплексне явище, що є результатом практичної, науково-теоретичної, ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді [1].

Враховуючи посилення глобалізації та комунікаційної технології, виникають продуктивні дискусії щодо змін та викликів у сучасній мовній освіті. Оволодіння іноземною мовою, зокрема вузькогалузевого призначення, професійного спілкування залишається актуальним в освітньому просторі українського наукового дискурсу. «Однак інтерес до вивчення культури «Іншого» і сумніви в ідеологічних перспективах, спричинених засобами масової інформації та швидким спілкуванням, також сприяють зростанню інтересу до даної галузі. Через ці комунікативні зміни з'явилися нові можливості для критичного дослідження макросоціополітичного та культурного контексту навчання та викладання світових мов. Це означає, що тепер також є місце для мікрогібридних контекстів мовних класів для підтримки лінгвістичної та міжкультурної компетентності» [2, с. 279].

На думку іноземних науковців? неминучою стає більш нагальна потреба перетворити заняття на культурний та інтерактивний контекст. Переосмислення того, як ми готуємо студентів до спілкування у глобалізованому та культурно-плюралістичному світі виникає не тільки у

вітчизняних освітян. За визначенням американських науковців, «міжкультурна компетентність знаходиться на стику поглядів, знань та вмінь, і здатність взаємодіяти з іншими людьми та розуміти інші точки зору сприйняття світу, бути посередником між різними перспективами та усвідомлювати різницю власної та чужої оцінок» [2, с. 279].

Молодіжна політика в контексті розвитку сучасного суспільства сприяє міжкультурній комунікації, яку неможливо уявити без викладання та навчання англійської мови на професійному, інституційному та особистому рівні. Міжкультурна обізнаність також заохочує вивчати та спілкуватися з представниками культури інших маючи засоби дистанційного спілкування. Ще один педагогічно дієвий метод набуття комунікативних навичок студентами – це перегляд фільму на англійській мові. Він також привертає увагу студентів, оскільки це дозволяє їм зосередитись на аспектах мови та культури, які не завжди вдалося забезпечити в класі завдяки часу та вимогам до навчальної програми. Так, досвід іноземних викладачів, які закріпили перегляд фільмів іноземною мовою, зокрема арабською, у якості самостійної роботи студентів у навчальному плані мало позитивний результат.

В українських реаліях ведення наукового гуртка має своїм змістом перегляд англомовних молодіжних серіалів, з подальшою дискусією на іноземній мові. Студент може, висловлюючи свою особисту думку, вдосконалити свої комунікативні навички вільного спілкування.

Експеримент, впроваджений американськими вченими в групах студентів, які вивчають арабську мову показав позитивний результат не тільки під кутом зору вдосконалення мовленнєвої компетенції, але й в контексті міжкультурної комунікації, оскільки фільми творчо познайомили студентів із Близьким Сходом та допомогли їм розміркувати над питаннями лінгвістичних та культурних знань, з якими вони ознайомились у класі, не маючи необхідності відвідувати особисто Близький Схід. Деякі студенти насолоджувались різними діалектами та вимовою тоді як інші цікавились «стилями одягу», «побутом взаємодії», «весільним звичаєм» та «їжею». Фільми варіювались за темами від

політики та сімейного життя до комедії та романтики серед інших, що зображують різні арабські країни та різноманітні віри [2, с. 287].

Для наукового гуртка «Іноземна мова в міжкультурній комунікації» можна рекомендувати такий досвід іноземних колег. Після перегляду фільму запропонувати студентам подати письмові роздуми, визначені заданою темою, з метою отримання зворотного зв'язку, який допоможе їм проаналізувати культурні аспекти та упередження критики. «Метою цієї діяльності є спроба зрозуміти рідну точку зору на теми, що стосуються соціального класу, політики, релігії, гендерних ролей, та ідеології медіа-репрезентацій у порівнянні з їх власною культурою. Відгуки викладача повинні бути висловлені таким чином, щоб мова йшла не про правильність аналізу студентів, а скоріше про діалогічну зустріч із голосами, які помітно підкреслюють інструменти аналізу для побудови та деконструкції їх інтерпретацій» [2, с. 287].

Цікаво, що ідея подібної роботи викладача і студентів полягає в тому, щоб вийти за межі пошуку загальних спільних рис між культурами та народами, спостерігати, отримати критичне розуміння культур та мов.

Впровадження міжкультурної компетентності у навчальні моделі вивчення іноземної мови вузькогалузевого практичного володіння дозволяє виконувати функціональні завдання студентами щодо опосередкування мовного та культурного навчання поза контекстом аудиторій.

Список використаних джерел

1. Молодіжна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vmr.gov.ua/Branches/Lists/YouthPolicy/Default.aspx> (дата звернення: 12.12.2019)
2. Wang, C., & Winstead, L. (Eds.). (2016). *Handbook of Research on Foreign Language Education in the Digital Age*. IGI Global. <http://doi:10.4018/978-1-5225-0177-0>

Валерій МАКАШОВ

*начальник відділу спортивної роботи та
спортивної інфраструктури міста
управління спорту департаменту
гуманітарної політики
Дніпровської міської ради*

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ОЗДОРОВЧОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (2020 – 2028 рр.): АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ

Рухова активність населення розглядається як один із провідних чинників формування здорового способу життя та профілактики низки захворювань та хворобливих станів, які мають найвищу питому вагу серед причин передчасної смертності українців (серцево-судинні хвороби, діабет, окремі форми злоякісних новоутворень, прояви депресії та девіантної поведінки, наприклад, алкоголізм, наркоманія тощо) [1]. Саме цей перелік хвороб та хворобливих станів формує високий показник загальної смертності в економічно розвинутих країнах Європи, до яких належить й Україна. Економічна оцінка втрат людського капіталу, як результат передчасної смертності населення, вимагає від національних урядів розробки комплексу заходів протекційної спрямованості. Основним принципом такої державної протекційної політики щодо здорового способу життя є політична воля керівництва держави щодо розвитку державної політики громадського здоров'я. За даними ВООЗ, в 2019 році українці перебували на 93 місці із 169 країн світу за рівнем здоров'я. Міжнародні експерти зазначають, що регулярна оздоровча рухова активність сприяє зниженню рівня захворюваності на хвороби серцево-судинної системи до 36 %. Отже, за великим рахунком, можна стверджувати, що оздоровча рухова активність, яка запобігає ризику передчасної смертності, сприяє зміцненню здоров'я та збереженню трудового капіталу нації, а відтак на національному рівні забезпечує розвиток економіки і суспільства загалом.

Показники національної статистичної звітності «Звіт з фізичної культури і спорту» свідчать, що у 2019 році кількість українців, які залучені до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності становить 14,7 % від загальної чисельності населення. Згідно до представлених статистичних даних, залучення населення України до оздоровчої рухової активності залишається на рівні тих самих показників, що були три роки тому, з незначною тенденцією до зростання кількості залучених громадян (табл.).

Таблиця

Динаміка залучення населення до фізично-оздоровчої діяльності в Україні

Рік	Частка населення, яка залучена до фізично-оздоровчої діяльності, %	Характеристика показника
2017	13,7	Статистичний показник
2018	14,3	Статистичний показник
2019	14,7	Статистичний показник
2028	30,0	<i>Стратегічний показник</i>

Тож можемо спрогнозувати, що якщо в Україні залишиться існуюча динаміка зростання показника оздоровчої рухової активності (1 % за три роки), то у 2028 році цей показник буде становити тільки 17 – 18 % від загальної кількості населення. Це майже удвічі менше від прогнозного показника. Тому для досягнення стратегічного урядового показника [2], органам влади всіх рівнів, насамперед органам місцевого самоврядування, необхідно уживати інноваційні підходи в системі публічного управління розвитком фізичної культури і спорту.

Маючи на меті залучення широких мас населення до ведення здорового способу життя, насамперед, органи місцевого самоврядування повинні створювати необхідні умови для розвитку сучасної та доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури у місці проживання громадян. Активне залучення всіх вікових груп населення до регулярної оздоровчої рухової активності на

засадах вироблення стійкої звички та ціннісних індивідуальних переконань буде забезпечувати необхідні засади щодо інтеграції України до кола кращих спортивних держав світу. Задня цього уряд української держави затвердив Стратегію розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [2].

Особливий акцент у змісті цієї Стратегії займає напрям популяризації та залучення широких різновікових груп населення до регулярних занять фізичною культурою і спортом на засадах сучасного проєвропейського менеджменту стосовно оздоровчої рухової активності, культури здорового способу життя. Все це слугує також підвищенню спортивного іміджу України на міжнародній арені.

Розроблена урядом Стратегія має поетапний план реалізації: I етап – 2021 – 2022 рр., II етап – 2023 – 2024 рр., III етап – 2025 – 2028 рр. П'ять основних напрямів Стратегії окреслюють поле інноваційної державно-управлінської діяльності у таких сферах як: фізично активна нація; спорт вищих досягнень; спортивна інфраструктура; цифрова трансформація та кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту. *Основний стратегічний напрям*, який має найбільш вагомий кількісний вимір щодо загального охоплення населення заняттями активними видами дозвілля, реалізується за напрямом «Фізично активна нація». *Головними інструментами державно-управлінської діяльності* для досягнення визначеної стратегічної мети за цим напрямом є такі: постійні інформаційні кампанії щодо популяризації оздоровчої рухової активності населення; розвиток спортивної інфраструктури з урахуванням потреб різновікових груп населення в руховій активності; стандартизація послуг у сфері рухової активності; пілотування проєкту «Гроші ходять за послугою»; створення фонду розвитку спорту як економічної основи управління за цим напрямом.

За напрямом «Фізично активна нація» основним результатом досягнення визначеної стратегічної мети є показник регулярних та свідомих занять оздоровчою руховою активністю або спортом на рівні не менше, ніж 30 % відсотків населення України.

Список використаних джерел

1. Рингач Н.О. Передчасна смертність як загроза національній безпеці. *Охорона здоров'я в Україні*. 2007. № 1 (25). С. 29 – 30.
2. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>

Оксана МКРТІЧЯН

*доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
Кандидат педагогічних наук, доцент*

Євгенія ЧОРНОМОРД

*Студентка
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця*

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ МОЛОДІ

У результаті соціальних трансформацій, коли благополуччя, свободи, право і навіть життя людини стають все більш уразливими, соціальна безпека молоді України набуває пріоритетного значення. При цьому в сучасних умовах необхідно визначити механізми управління соціальною безпекою молоді.

Допомогти молоді знайти майбутнє може, по-перше, вона сама, активно діючи, по-друге, держава. У зв'язку з цим державна молодіжна політика (далі – ДМП) є одним з управлінських механізмів забезпечення соціальної безпеки молоді.

Звертаючись до історії становлення ДМП в Україні, можна виділити ряд етапів.

Перший етап – зародження державної молодіжної політики в нових українських умовах (1991 – 1993 рр.). На початку 1990-х рр. реалізація ДМП була пов'язана з об'єктивними труднощами: по-перше, після розпаду Комсомолу були приватизовані багато об'єктів молодіжної інфраструктури, була втрачена значна частина фінансування з держбюджету та позабюджетних джерел, що неминуче позначилося на організації роботи за місцем проживання, в навчальних закладах, в трудових і виробничих колективах; по-друге, молодіжна політика фінансувалася за залишковим принципом, так як недооцінювалася роль молодого покоління в реформуванні України; по-третє, спостерігалася тенденція скорочення молодіжних центрів, оздоровчих таборів, будинків творчості, клубів, фізкультурно-оздоровчих споруд; по-четверте, засоби масової інформації наголошували на негативних сторонах становища молоді, залишаючи без уваги позитивний досвід реалізації державної молодіжної політики за окремими напрямками [3, с. 83].

Другий етап – становлення державної молодіжної політики (1994 – 2000 рр.). На даному етапі формується всеукраїнський підхід до молодіжної політики, що враховує можливості, особливості, специфіку державного і регіонального рівнів.

Таким чином, до кінця 1990-х рр. був накопичений значний досвід реалізації ДМП в умовах ринкової економіки, були сформовані три рівня її реалізації: державний, регіональний, муніципальний. У той же час на даному етапі здійснення ДМП існував ряд кризових явищ: дефіцит фінансового, кадрового, науково-методичного забезпечення ДМП, відсутність ефективної, збалансованої нормативно-правової бази ДМП, низький статус на державному рівні органу, що здійснює координацію діяльності держави і громадських інститутів в цій сфері.

Третій етап – стабілізація розвитку державної молодіжної політики (2000 р. – даний час). На сучасному етапі основний орган, який координує управління молодіжною політикою, – це Міністерство молоді та спорту України. Тут приймаються рішення про пріоритети ДМП, реалізації програм і

проектів, проведенні різних заходів всеукраїнського рівня.

Таким чином, можна стверджувати, що управління молодіжною політикою стикається з масою перешкод на всіх рівнях соціальної організації українського суспільства, в результаті концептуальні установки, навіть самі передові, залишаються намірами, а на практиці здійснення заходів в області молодіжної політики виявляється малоефективним. У цьому сенсі знайти найбільш ефективні і адекватні способи управління молодіжною політикою – актуальне завдання для сучасного українського суспільства. Одночасно це і актуальне наукове завдання, яке ставить практика перед соціологією управління.

Крім того, ДМП не може бути успішно реалізована без взаємодії і співпраці самих молодіжних організацій. Таке об'єднання на державному рівні має бути націлене, з одного боку, на захист своїх прав в галузі праці та освіти, в соціальній сфері, виходячи з того, що завдання держави щодо молоді не завжди збігаються з об'єктивними інтересами самої молоді. З іншого – для досягнення загальних цілей українського народу, суспільства, для забезпечення соціальної безпеки.

Таким чином, на сучасному етапі реалізації ДМП спостерігається висока активність суб'єктів України, активну участь молоді в громадському житті, що є найважливішою умовою її соціального розвитку.

У той же час є радий проблемних моментів, серед яких велика кількість неузгодженості в роботі регіональних органів у справах молоді. На даному етапі необхідна чітка система відносин між державою, суспільством, соціальними та віковими групами молоді. Недоліком також є відсутність скоординованих дій різних галузей і відомств у справах молоді.

Відповідно до цього для забезпечення соціальної безпеки молоді в сучасних умовах необхідні:

- оцінка форм і різних технологій, що реалізуються в рамках ДМП для вирішення проблем даної вікової групи;
- на державному рівні створювати умови для самореалізації молоді і

стимули для включення молодих в суспільні процеси;

– комплексні дослідження, спрямовані на моніторинг підтримки молоді, яка проживає в різних регіонах.

Все це обґрунтовує необхідність пошуку нової моделі управління ДМП на рівні конкретного регіону з метою забезпечення соціальної безпеки молоді, що в свою чергу забезпечить соціальне, культурне і економічне відтворення і розвиток країни не тільки сьогодні, але і в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Закон України від 03.03.2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text>

2. Офіційний сайт Міністерства молоді та спорту України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>

3. Слущкий Б. Г., Оганян К. М., Шестаков В. П. Проблемы социальной работы с молодежью. Опыт комплексного междисциплинарного исследования : учеб. пособие. СПб. : Изд-во СПбГИСЭ, 2002.

Леся МУКОСЕЄВА

Завідувачка відділу молодіжної роботи

Державного інституту сімейної та молодіжної політики

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ МОЛОДІ В ЖИТТІ ГРОМАДИ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНЕ КАРТУВАННЯ: НА ПРИКЛАДІ ІНІЦІАТИВИ «СЄВЕР ЗМІН» (М. СЄВЄРОДОНЕЦЬК, ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Важливою ціннісною складовою молодіжної роботи та молодіжної політики України є активна участь молоді в процесах прийняття рішень й впливу на життя своєї громади. Одним із таких нових підходів в роботі є соціальне картування.

Соціальне картування має більш ніж столітню історію. Перші соціальні карти з'явилися в кінці XIX століття. Одним з перших дослідників, який використовував метод картування для відображення соціальних проблем і соціальної інформації в просторовому контексті, був соціальний топограф Чарльз Бут, який зробив «карти бідності» Лондона (1889 рік). Наступними стали американські дослідники на чолі з Джейн Адамс, які опублікували карти умов проживання в кварталах бідних мігрантів одного з міських районів Чикаго (документи і карти Халл-Хауса, 1895 рік).

В Україні соціальне картування набуває все більшої популярності та актуальності, оскільки цей метод візуалізує інформацію, зібрану з різних джерел та наочно демонструє проблемні зони, можливості та переваги тієї чи іншої ситуації. Соціальні карти складають за різними тематиками, зокрема картування громади, небезпечних зон певного населеного пункту, потреби різних груп населення тощо. Карти стають невід'ємною частиною різних проектів розвитку, їх використання постійно зростає.

Як приклад використання такого методу соціальної роботи з молоддю, пропонуємо концепцію соціального картування, яка була адаптована під конкретний запит та ресурсну групу молоді¹ для аналізу молодіжної інфраструктури Сєверодонецька з назвою «Сєвер Змін».

Ініціатива «Сєвер Змін» розпочала свою реалізацію у серпні 2019 року спільно Громадською організацією «Театр для діалогу» (з 2020 року – ГО «Театр змін») у співпраці з Асоціацією молодіжних центрів України, ГО «Мережа відповідальних» та партнерстві з Благодійним фондом «Карітас Сєверодонецьк» в рамках проекту «Зміцнення потенціалу громадянського суспільства задля ненасильницької трансформації конфліктів в місцевих громадах» підтриманий KURVE Wustrow – Centre for Training and Networking in Nonviolent Action.

---

¹ Ресурсна група відрізняється від цільової групи, оскільки ми сприймаємо її як суб'єкт та джерело знань, практик та досвіду місцевого контексту і яка визначає рамку взаємодії

Передумовами створення ініціативи «Севєр Змін» стало опитування молоді, проведене у 2018 р. та проведена стратегічна сесія з органами влади у травні 2019 року, яке було проведене восени 2018 року учасниками тренінгу «Відкрита молодіжна робота» і стосувалося проблем та потреб молоді м. Северодонецька з метою покращення місцевої молодіжної політики та внесення змін до міської цільової програми «Молодь Северодонецька». В опитуванні взяли участь студенти всіх професійних освітніх закладів, коледжів та Східноукраїнського Національного університету імені Володимира Даля: 300 дівчат і хлопців усіх спеціальностей та курсів.

За результатами опитування (Мукосєєва, 2018) [1] виявилось, що є великий розрив між тим, які молодь знає заклади в місті та тим, які відвідує; що саме є в наявності й пропонується профільними установами по роботі з молоддю. Дані проблеми були представлені громадськості, проведено дводенне стратегічне планування із зацікавленими представниками молоді, молодіжної ради Северодонецька, відділу молоді та спорту, депутатами та громадськими активістами. Під час обговорення результатів виникла ідея дослідити об'єкти молодіжної інфраструктури силами самої молоді. Завдяки цьому, вони відвідали місця молодіжних активностей, оцінили їх роботу, зробили фото, а також нанесли дані на Google-мапу, дослідивши рідне місто за допомогою такого інструменту, як соціальне картування. У даному проєкті метою картування було запустити процеси змін у місті разом з молоддю, створити запит на односторонній, знання, навички та ресурси, робити зміни реальністю.

Участь безпосередньо молодих людей під час збору інформації, планування та розвитку ініціативи, стала ключовим елементом її реалізації, яка працює за принципом «Нічого для нас та про нас без нас». Молодь виступила не лише ресурсом, але й партнером проєкту. Результатом для молоді є:

– *вектор розвитку*: навчання впливати, аналізувати спільно обговорювати та втілювати зміни, сприяння активізації, отримання досвіду та

створення простору для озвучення власного бачення розвитку та діяльності тих закладів, які надають послуги для молоді, це можливість відчувати власну відповідальність за зміни, яких ти хочеш досягти;

– *вектор послуг*: надання ефективних послуг через дослідження потреб аудиторії, створення молодіжної інфраструктури, яка відповідає потребам молоді та задовольняє їхні інтереси, є джерелом та носієм знань і досвіду, робить оцінку молодіжних об'єктів та бути включена в прийняття рішень на рівних;

– *вектор демократичного розвитку*: зацікавлена громадськість у спільних темах.

– *вектор прав людини*: діти та молодь мають право брати участь та бути почутими в питаннях, які їх стосуються безпосередньо;

– *вектор розвитку громади*: більш почуватися прийнятою як повноцінний член громади, разом з громадою розвивається в безпечніших, комфортніших та креативніших умовах [2].

У даному проєкті для волонтерів ініціативи «Сєвер Змін» важливо провести консультації відповідальних структур міської влади щодо планування заходів, мати доступ до інформації та безпеку, підтримку їх фінансування в рамках наявних міських програм, а також активне залучення молодих людей до процесу розробки таких програм в подальшому та для забезпечення реального впливу молоді на політики міста.

Отже, даний підхід ефективний у молодіжній роботі в громадах та сприяє забезпеченню реального впливу молоді на життя громади.

Список використаних джерел

1. Мукосєєва Л. П. Аналіз опитування щодо потреб студентської молоді Сєверодонецька. АМЦ, 2018 р. URL: <https://youthcenters.net.ua/analiz-potreb-studentskoi-molodi-mista-severodenetsk/>

2. Tomi Kiilakoski, Concept and Principles of youth participation, Finish Youth Research Network. 2019. URL: https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/52478520/Concepts+and+principles_youth+participation+T+Kiilakoski.pdf/15576eb1-90a9-7463-19ae-2e5de9614cb0

Тетяна НЕСВАТ

*аспірантка кафедри державного управління
та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ*

ВПЛИВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасна молодіжна політика в Європі та Україні стикається з багатьма проблемами, пов'язаними з різними наслідками глобалізаційних змін та багатофакторного характеру повсякденного життя молоді, що істотно впливає на розробку державних та міських програм з реалізації молодіжної політики. Підвищення ефективності підготовки і впровадження програм розвитку молоді залежить від активності залучення молодих громадян до прийняття рішення, впровадження нормативно-правових документів та їх моніторингу.

Знання, вміння та навички молоді про партисипативні демократичні процеси є результатом інформаційних кампаній, які проводять молодіжні працівники серед учасників молодіжного руху під час неформальних освітніх заходів, які є дуже гнучкі, а це відповідає вимогам часу. Висновки дослідників щодо такого виду навчальних практик підтверджують позитивний прогноз стосовно перспективи їх практичного застосування. В умовах конкуренції представників неформальної освіти, з'являються нові форми роботи з використанням електронних ресурсів, підвищується якість пропонованих молодим людям навчальних послуг.

Найчастіше неформальну освіту з різних напрямків, молодь отримує у молодіжних центрах, куди запрошуються фахівці, які взаємодіють з молодими громадянами у рамках молодіжної роботи та які, викликають у

молоді довіру, проте виникає проблема у визнанні неформальної освіти і відсутності навичок викладання у більшості молодіжних працівників, що може впливати на якість послуг неформальної освіти.

Основні пріоритети неформальної освіти для молоді це покращення соціальних, особистих, комунікативних, громадянських, інтеркультурних, ініціативних компетенцій, навичок критичного мислення та підприємництва, використання інтернет ресурсів.

Так, наприклад у Естонії у молодіжному маніфесті [1] зазначається, що молодь дуже вмотивована вчитись у неформальних умовах, з використанням інтерактивних методів, отримувати сучасні знання, які пов'язані з повсякденним життям, тільки у такому випадку час витрачений на навчання цінується. В країні такий вид навчання є частиною молодіжної роботи, спрямований на підтримку позитивного розвитку особистості молоді, де молодіжний працівник є координатором та фахівцем, який розвиває навичку «навчатись» у молоді [3]. Фінансування неформальної освіти в молодіжних центрах Естонії здійснюється в рамках міських бюджетів, які як і в Україні дуже різні за обсягами, що призводить до нерівних можливостей для здійснення молодіжної роботи. Більшість центрів (154) для молоді Естонії об'єднанні у асоціацію «Відкриті молодіжні центри» (АЕУС) (всього 263 молодіжні центри) [2]. В Україні фінансування неформальної освіти на базі молодіжних центрів відбувається за рахунок залучених коштів від іноземних партнерів та частково за державний та міські бюджети. Крім того, функціонує створена нещодавно Асоціація молодіжних центрів, яка частково об'єднує молодіжні платформи.

Реалізація молодіжної політики підтримується неформальною освітою, повноцінною співпрацею стейкхолдерів, яка базується на спільному розумінні потреб у роботі з молоддю. Неформальна освіта є важливим інструментом, який забезпечує молоді конкурентоспроможність та активність у соціально-політичному житті території.

Список використаних джерел

1. Eestima Noorte Manifest URL: <https://www.riigikogu.ee/pressite-ated/maarpaeva-100-aastapaeva-tahistamisel-anti-ule-eestima-noorte-manifest/>
2. Ilona-Evelyn Rannala, Anu Allekand Key competences of non-formal learning in youth work: based on the example of Estonian open youth centres URL: <http://www.poywe.net/site/wp-content/uploads/2018/03/180304-the-international-journal-of-open-youthwork-for-web.pdf#page=96>
3. Kiilakoski, T. 'Youth clubs as spaces of non-formal learning: professional idealism meets the spatiality experienced by young people in Finland', Studies in Continuing Education. Vol 37, Issue 1.

Ольга ПАШКОВА

*науковий співробітник науково-дослідного
центру воєнної історії
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського*

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Складна соціально-економічна ситуація в Україні наприкінці 1990-х років зумовлювала труднощі у здійсненні військово-патріотичного виховання української молоді, зокрема майбутніх офіцерів. Так, неналежний рівень соціального забезпечення військовослужбовців призводив до незадовільного стану військової дисципліни у Збройних Силах України, де у цей період спостерігалось поширення негативних явищ. З огляду на це виховна робота серед курсантів вищих військових навчальних закладів спрямовувалася на виховання у майбутніх офіцерів почуття любові до України, поваги до її культури, традицій українського війська, сумлінного виконання свого патріотичного та військового обов'язку. Водночас, незважаючи на проведення заходів військово-патріотичного виховання (переоформлення наочної агітації,

організацію народознавчих світлиць, проведення бесід, лекцій, тематичних вечорів, конкурсів художньої самодіяльності, впровадження нових ритуалів та символіки, святкування державних та військово-професійних свят), незадовільний стан військової дисципліни фіксувався і вищих військових навчальних закладах, у тому числі за участю курсантів.

Стан військової дисципліни у військових вузах систематично розглядався на засіданнях вчених рад факультетів, нарадах, загальних зборах офіцерського складу і загальних зборах курсантів. На факультетах існувала практика щотижневого заслуховування керівного складу підрозділів з питань стану військової дисципліни, а також щодо проведення виховних заходів, за курсантськими підрозділами закріплювали офіцерів виховної роботи, викладачів кафедр для проведення виховних заходів та надання допомоги командирам підрозділів у проведенні індивідуальної виховної роботи з курсантами. Питання зміцнення військової дисципліни у Збройних Силах України широко обговорювалося і на засіданнях колегії Міністерства оборони України. Представники органів військового управління констатували, що робота командувачів, командирів і органів виховної роботи носить безсистемний характер, поза увагою командирів залишалися такі форми роботи як наставництво, вшанування кращих військовослужбовців, зустрічі з представниками культури і мистецтва тощо [1, арк. 26, 31].

Військове керівництво України вимагало зосередити основні зусилля у виховній роботі з особовим складом на посиленні військово-патріотичного виховання військовослужбовців на національно-історичних традиціях українського народу, формуванні і розвитку у них свідомої позитивної мотивації на сумлінне виконання службових обов'язків. Незважаючи на те, що продовжувалася практика зустрічі особового складу вищих військових навчальних закладів з учнями закладів середньої освіти, технікумів, училищ, підтримувалися шефські зв'язки з громадськістю, органи військового управління рекомендували й надалі підтримувати ділові відносини з державними та місцевими органами влади, представниками творчої

інтелігенції, духовенства, громадськими організаціями, ветеранами війни для підвищення національної свідомості особового складу, рівня військово-патріотичного виховання військовослужбовців і допризовної молоді та підняття престижу військової служби у цілому [1, арк. 37, 69, 73].

Складною у цей період залишалася ситуація і у студентських колективах країни. У багатьох регіонах України зросла злочинність за участю цієї категорії громадян, зокрема у Рівненській області – на 100 %, Хмельницькій – на 94 %, у Київській області та Автономній Республіці Крим – на 50 %. Виникла необхідність активізації патріотичного виховання, відновлення у вищих навчальних закладах посад проректорів із виховної та гуманітарної роботи. Студентство України піддавалося негативному впливу, була нагальна потреба у радикальному поліпшенні умов його проживання. Крім того, відсутність державної ідеології, неналежний рівень культурної роботи, навіть недостатня кількість вітчизняної літератури негативно впливало на виховання молоді [2, арк. 188, 218].

Водночас представники освітнього та військового середовища визнавали, що позитивні перетворення у зазначеній сфері безпосередньо залежали від економічної ситуації у державі. Таким чином, утверджувалася необхідність створення дієвої системи військово-патріотичного виховання студентської та курсантської молоді, однак її ефективність обумовлюється належним рівнем соціального захисту військовослужбовців та підтримки молоді на державному рівні. Сьогодні, в умовах збройного конфлікту забезпечення соціальних гарантій майбутніх офіцерів Збройних Сил України залишається об'єктом особливої уваги з боку держави для покращення їх мотивації до виконання професійного обов'язку та нейтралізації соціального напруження.

Список використаних джерел

1. Галузевий державний архів Міністерства оборони України. Ф. 3697. Управління справами Міністерства оборони України. Оп. А1П. Спр. 1725.

Протоколи засідань колегії Міністерства оборони України. 26.03.1998–23.11.1998. 171 арк.

2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 166. Міністерство освіти України. Оп. 18. Спр. 251. Протокол № 4 засідання колегії та документи до нього. 25.03.1998–25.03.1998. 281 арк.

Оксана СОКОЛОВСЬКА

*Нікопольська міська рада,
радник міського голови*

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Державна молодіжна політика є системою пріоритетів та заходів, покликаних створити умови й можливості для успішної соціалізації та самореалізації молоді, розвитку її потенціалу в інтересах України. В умовах перехідного розвитку України традиційна система виховання і державна молодіжна політика та робота громадських організацій повинні забезпечити цілеспрямоване виховання самостійної, відповідальної молоді, підготовленої до життя в самоорганізованому суспільстві.

Безумовним лідером з проаналізованих країн в області доступності, відкритості, достовірності та актуальності інформації про молодіжну політику є ЄС, де створена інформаційна платформа, яка містить вичерпний перелік напрямків подачі грантових заявок для молоді, обсяги фінансування та умови проведення конкурсів. Досвід інших країн представляється інформативним та показовим, так як в Україні єдиний інформаційний простір, який узагальнює дані про заходи молодіжної політики, в тому числі в галузі науки і техніки, на сьогоднішній день не сформовано.

Будь-яка держава ставить перед собою завдання цілеспрямованого та стійкого соціально-економічного розвитку країни і, як наслідок, збільшення

добробуту своїх громадян. Для успішної імплементації таких амбітних цілей необхідна розробка такої стратегії державної молодіжної політики, яка зможе забезпечити самореалізацію молодого населення плідно та ефективно, яка стане основою для максимального розвитку потенціалу молоді та буде інструментом створення стабільності в суспільстві.

В умовах глобалізації та нелінійності розвитку особистості традиційні системи освіти і виховання часом не можуть вирішити полярні завдання – виявлення талановитої молоді та сприяння її всебічному розвитку і підтримки тієї частини молодого населення, яке перебуває в умовах обмеженого простору, але готове до самовдосконалення та самоосвіти. Безумовно, кожна країна – в залежності від ступеня розвитку суспільства – розробляє власну молодіжну політику, яка спрямована на підвищення зайнятості молоді, розробку заходів з професійного навчання та працевлаштування, зниження бідності тощо.

У США реалізуються кілька федеральних стратегій, що містять напрямки реалізації політики, включаючи освіту, підліткову злочинність, соціальний захист. На федеральному рівні молодіжну політику реалізує Міжвідомча робоча група з молодіжним програмам, яка об'єднує 18 федеральних департаментів та установ і Управління глобальних проблем молоді, підпорядковані Державному департаменту молодіжної політики USAID і реалізують проекти через 70 молодіжних рад. Стратегічні цілі і завдання молодіжної політики також відображені в Програмах гендерної рівності та «Жіночої політики щодо розширення прав і можливостей», в офіційних документах стратегічного планування Департаменту по захисту від закордонних і екстремізму, в Освітньої стратегії USAID, Стратегії зі зміни клімату та ін. З 2013 р в США реалізується стратегічний план з розвитку молоді [1], в який включені питання участі молоді у розбудові науки, техніки і інновацій.

У молодіжних програмах та програмах розвитку дітей і студентів в США приймають пряму участь Міністерство охорони здоров'я і соціального захисту, Міністерство освіти і Міністерство праці. Вони визначають напрямки

молодіжної політики, пов'язані з їх діяльністю, надають підтримку програмам, пов'язаним з дітьми та молоддю. Міністерством охорони здоров'я спільно з Міжнародним центром Forgy та Національними інститутами охорони здоров'я реалізуються проекти по просуванню програм наукових досліджень в галузі охорони здоров'я за участю американської молоді.

Щорічно Міжнародним центром Forgy публікується фінансова стратегія [1], що містить інформацію про розподіл ресурсів і фінансування проектів. Так, в 2017 р на проекти, що реалізуються центром, було виділено понад 34.3 млрд. доларів. У 2018 році Міністерством праці надаються гранти в розмірі 85 млн. доларів з метою підтримки реалізації програм YouthBuild. Програма включає попереднє навчання молоді у віці від 16 до 24 років і присвоєння професійних компетенцій для працевлаштування в будівництві та інших галузях. Програма реалізується з 2006 р, дозволяє реалізовувати потреби в будівництві та відновленні доступного житла для малозабезпечених і бездомних сімей.

Оскільки, в кожному штаті формується власна стратегія по роботі з молоддю, яка визначає тип та напрямок діяльності державних і приватних організацій для даної території, програми, що реалізуються штатом, враховують економічну й соціальну ситуацію і сприяють розвитку молоді відповідно до визначених потреб самих штатів [1]. Молодіжні організації в США є комерційними і некомерційними утвореннями, що не входять до складу будь-якої урядової структури і самостійно визначають сферу своєї діяльності в молодіжному середовищі. Більшість молодіжних організацій має яскраво виражену ідеологію: скаутські організації, політичні та релігійні рухи.

У країнах Європейського Союзу молоддю визнаються особи віком від 15 до 20 років. В середньому молоде покоління в Європейському Союзі становить близько 18 % населення. Молодіжна стратегія ЄС закликає владу дотримуватися загального підходу до розробки молодіжної політики. У країнах-учасниках ЄС реалізуються національні закони і розробляються локальні молодіжні стратегії. Разом з тим, спрямованість даних документів реалізується в одному ключі та координується урядом [2].

Проведення наукових досліджень серед молоді ЄС є прерогативою державних дослідних інститутів (PRI) та університетів, які здійснюють свою діяльність за рахунок бюджетних коштів або частково фінансуються державою. Наука переважно розвивається в університетах, що пояснюється можливістю даних структур модифікувати наукові знання в технологічні винаходи та інновації, а згодом - в монографії та інші наукові публікації.

В останні роки спостерігається комерціалізація знань університетами через оформлення прав інтелектуальної власності, ліцензування, оформлення патентів тощо. Пряма взаємодія університетів з бізнес-структурами дозволяє здійснювати передачу накопичених знань в області науки та техніки. В даний час спостерігається розширення інфраструктури, покликаної сприяти передачі знань та прискоренню комерційної експлуатації наукових досліджень і розробок шляхом створення інкубаторів, науково-технічних парків та різних наукових платформ.

Так, Федеральне міністерство освіти і досліджень Німеччини (BMBF) підтримує співпрацю між наукою та промисловістю в рамках ініціативи «Дослідницький кампус – державно-приватне партнерство для інновацій». У дослідних кампусах розробляються нові складні напрямки науки та техніки з високим дослідним ризиком. Дослідницькі кампуси активно беруть участь в навчанні та залученні молодих дослідників. Їх фінансування становить до 2 млн. доларів щорічно, що дозволять адаптувати дослідницьку стратегію для задоволення потреб суспільства й бізнесу. Велику частку фінансування кампусних програм здійснюють партнери, які беруть участь не тільки у вирішенні фінансових питань, а й у розвитку інфраструктури і залученні висококваліфікованого персоналу.

Так, співпраця в галузі освіти, наукових досліджень та інновацій є ключовою темою франко-німецької взаємодії, в рамках якої проводяться регулярні зустрічі з метою визначення пріоритетних тем досліджень і науково-дослідні форуми, спрямовані на координацію досліджень та інновацій в країнах ЄС. Університети виступають невід'ємною складовою регіональної

інноваційної системи ЄС. При взаємодії з бізнес-структурами вони поширюють знання в регіонах, беручи участь в навчанні та дослідженнях, розширюючи взаємодію з регіональними партнерами та розробляючи інноваційні рішення. Завдяки активній співпраці з корпораціями та іншими зацікавленими сторонами, університети зміцнюють свою значимість в інноваційній системі ЄС.

Таким чином, безумовний інтерес для України викликають програми, спрямовані на навчання та формування навичок наукових досліджень для окремих категорій молодого покоління США. Як було відзначено в статті, в США фінансування поширюється на надання освітніх послуг, включаючи наукову і технічну спрямованість не тільки для обдарованих дітей (що представляється вкрай важливим), а й для дітей-сиріт, дітей з сімей з невисоким рівнем доходів, дітей, які живуть з прийомними батьками, тощо. Вважаємо, що мотивація до наукових знань молодого покоління українців, які не мають можливість навчатися у вузах, дозволить виявити талановиту молодь і знизити соціальну напруженість, підвищити зайнятість на віддалених від центру територіях.

Цікавим є досвід координації вузів, приватних компаній та некомерційних організацій з метою реалізації модульних програм підготовки студентів і школярів для окремих, найбільш затребуваних напрямів навчання. Забезпечення безкоштовного доступу до такого роду програм, які мають не тільки проведення навчальних заходів, а й проживання, проїзд, харчування, і що найважливіше, взаємодію з зарубіжними вченими та авторитетними науковими діячами, стане стимулом для молодого покоління, здатного проявити себе в області науки та техніки.

Список використаних джерел

1. Alao A. O. Revitalizing Higher Education through Innovative Labor Market Based Curriculum for Sustainable National Development // African Higher

Education Review. 2016. Vol. 8. No. 1. Pp. 49–55.

2. Кербаль М. Зарубіжний досвід формування нормативно-правової бази щодо молодіжної політики [Електронний ресурс] / М. Кербаль. – С. 123–129, С. 124. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/15.pdf>.

Ольга РЕЗНІЧЕНКО

*заступник начальника – начальник відділу
у справах молоді управління молоді та спорту
Сумської обласної державної адміністрації*

ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ У МОЛОДІЖНІЙ ПОЛІТИЦІ

У січні 2019 року було прийнято один з ключових законів у галузі соціального захисту населення – Закон України «Про соціальні послуги», яким визначено основні принципи, напрямки, категорії отримувачів, види та механізми соціальних послуг.

Але варто зазначити, що в першу чергу, коли мова йде про організацію надання соціальних послуг, визначення категорії їх отримувачів, їх потреб, зазвичай прийнято стереотипно вважати, що мова йде лише про такі категорії, як: особи з інвалідністю, тяжко або невиліковно хворі, громадяни похилого віку, діти-сироти, малозабезпечені родини, особи, що зазнали насилля, учасники АТО та ВПО, безробітні. Законодавство, що регулює надання соціальних послуг та їх визначення, фактично не розглядає складової молодіжної політики, як напрямок надання соціальних послуг.

Проте, новий Закон України «Про соціальні послуги», визначаючи типологію, варіативність соціальних послуг, механізм соціального замовлення, слугує ґрунтовною законодавчою підставою для організації надання соціальних послуг у тому числі в галузі молодіжної політики з виділенням бюджетного фінансування як з державного, так і з місцевих бюджетів.

Підтвердженням цього є досвід Сумської області. Так, у 2018 році Сумщина першою за ініціативи громадськості пілотувала розробку та прийняття Обласної цільової соціальної програми розв'язання пріоритетних проблем з використанням механізму соціального замовлення. Перший рік реалізація зазначеної програми стосувалася лише таких напрямів та категорій, як охорона здоров'я (зокрема надання соціально-медичної, інформаційної, юридичної та психологічної допомоги пацієнтам ЗПТ, наркозалежним, ВІЛ-інфікованим), соціальний захист (надання інформаційно-консультативних послуг, соціально-психологічної реабілітації учасникам антитерористичної операції (операції об'єднаних сил), допомога постраждалим від домашнього насилля, внутрішньо переміщеним особам). Виконання програми показало свою ефективність, не лише щодо змісту, але й щодо механізму використання бюджетних коштів. І уже у 2019 році перелік виконавців програми та, відповідно, напрямів, було розширено для галузі молодіжної політики. Зокрема, в рамках програми було організовано придбання через соціальне замовлення 2-х послуг: 1) реалізація заходів у напрямку соціальної профілактики та пропаганди здорового способу життя в молодіжному середовищі; 2) реалізація заходів спрямованих на організацію доступного та змістовного оздоровлення та відпочинку дітей пільгових категорій області.

Яким же чином таку можливість, як соціальне замовлення, можна використовувати у молодіжній політиці?

Говорячи про процес організації надання соціальних послуг за напрямками молодіжної політики, варто розглянути цей процес з кількох аспектів:

1. Напрямки надання соціальних послуг та категорії їх отримувачів.
2. Механізм соціального замовлення, як приклад делегування повноважень громадським організаціям та підприємцям, особливо в рамках напрямку розвитку громадянського суспільства.
3. Соціальне замовлення, як ефективний інструмент розвитку молодіжної політики в рамках реформи децентралізації.

Розглянемо більш детально кожен із аспектів.

1. Напрямки надання соціальних послуг та категорії їх отримувачів в галузі молодіжної політики.

Відповідно до чинного законодавства, соціальні послуги – це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.

З урахуванням пріоритетів державної молодіжної політики, можна виділити наступні напрямки (проблеми) та категорії молоді, які можуть бути представлені (вирішенні) механізмом надання соціальних послуг:

– здійснення соціальної профілактики молоді, що опинилася у групі ризику щодо потрапляння під вплив соціально небезпечних звичок (тютюнопаління, алкоголізм, наркозалежність, соціально небезпечні хвороби тощо). У даному випадку мова йде не лише про пропаганду здорового способу життя, а в першу чергу здійснення заходів, спрямованих на попередження впливу негативних звичок та чинників на молоде покоління, починаючи із середнього та старшого шкільного віку.

З метою часткового вирішення цієї проблеми Міністерством молоді та спорту у співпраці з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади з 2014 проводило щорічної інформаційно-профілактичної акції «Відповідальність починається з мене», одним із основних завдань якої є: «здійснення заходів щодо популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді, протидії поширенню у молодіжному середовищі соціально небезпечних захворювань, алкоголізму, наркоманії та тютюнопаління, зокрема виявлення фактів порушень чинного законодавства щодо незаконного продажу неповнолітнім алкогольних напоїв та тютюнових виробів, проведення інформаційно-просвітницької роботи серед торговельних закладів та населення щодо відповідальності за продаж алкоголю та тютюнових виробів неповнолітнім».

Проте, варто визнати, що по факту дана акція на місцях через брак

кадрового професійного потенціалу, реалізується не на достатньому рівні, зазвичай її проведення зводиться до організації поодиноких заходів, при цьому системна робота відсутня.

Використання механізму замовлення послуг соціальної профілактики дозволить більш якісно та в повній мірі здійснювати роз'яснювальну, профілактичну, інформаційну роботу у напрямку подолання проблеми потрапляння молоді під вплив хибних звичок та соціально небезпечних хвороб;

– організація змістовного оздоровлення, відпочинку та дозвілля дітей та молоді, особливо соціально уразливих категорій, в канікулярний період.

У даному напрямку не можна сказати, що державні інституції не виконують, або не в повній мірі виконують свої функції. Щороку з бюджету усіх рівнів виділяються кошти на придбання послуг з оздоровлення та відпочинку (путівок) для дітей пільгових категорій у відповідних закладах до 18 років. Проте, цих коштів недостатньо. При цьому середня вартість путівки до відповідних закладів щороку збільшується, а кошти, що виділяються за напрямком «Оздоровлення дітей» можуть використовуватися лише для придбання путівок терміном, не менше 14 днів. Натомість, фактично усі заклади оздоровлення та відпочинку, а також інститути громадянського суспільства, що мають багаторічний позитивний досвід організації якісного оздоровчо-відпочинкового процесу, готові організувати 3-х, 7-ми, 10-ти денні відпочинкові зміни, надаючи, при цьому, дітям широкий спектр якісних виховних, дозвілевих, психологічних, терапевтичних та інших функцій;

– одним із пріоритетів державної молодіжної політики є зайнятість молоді. І якщо в питаннях, щодо профорієнтаційної роботи з молоддю, розвитку волонтерської діяльності Мінмолодьспортом проводиться значна робота, реалізується та підтримується велика кількість проектів, то з вирішенням таких питань, як працевлаштування молоді, зменшення кількості молоді, особливо з сільської місцевості, що вимушена масово виїжджати закордон на заробітки (часто неофіційні), перед органами державної влади на

місцях та органами місцевого самоврядування постає проблема. Брак кадрів, особливо в сільській місцевості, не дозволяє здійснювати відповідну інформаційно-консультативну та навчальну діяльність у цьому напрямку. Втрачається контроль над ситуацією, молодь не відчуває належної підтримки, а, відповідно зростає відсоток молодіжного безробіття. Натомість організація надання соціальних послуг у даному напрямку із залученням кваліфікованих організацій дозволила б більш ефективно та адресно надавати допомогу молоді у пошуку першого робочого місця, набуття конкретних корисних знань, умінь та навичок з огляду на вимоги сучасного ринку праці тощо;

– ще одним із напрямків, який міг би розвиватися із використання механізму соціального замовлення, є розвиток системи національно-патріотичного виховання. За останні роки на державному рівні цей напрямок значно посилено, як на рівні законодавчого забезпечення, так і на рівні бюджетного фінансування. Але коли мова йде про виконання аналогічних функцій на рівні місцевому – знову виникає проблема кадрів. В більшості ТГ України питаннями молодіжної політики, фізичною культурою та спортом, НПВ займається, в кращому випадку, одна людина, а частіше – це фахівець, що виконує функції за кількома не пов'язаними між собою напрямками. При цьому за своїм змістовним ідеологічним наповненням напрямок НПВ, особливо в умовах сьогодення, має займати одну з провідних та ключових позицій гуманітарної сфери. Частково вирішити зазначену проблему можливо через надання відповідних соціальних послуг. При цьому, що важливо, в якості надавачів можна і варто залучати учасників ООС, що сприятиме їх соціалізації.

2. Механізм соціального замовлення, як приклад делегування повноважень громадським організаціям та підприємцям, особливо в рамках напрямку розвитку громадянського суспільства.

Говорячи про процес організації соціальних послуг, варто особливо увагу приділити механізму соціального замовлення. Адже, окрім своєї ключової функції – надання соціальної послуги, тим хто її потребує, цей

механізм повинен забезпечувати максимально якісний відбір надавачів на конкурсних засадах.

При цьому слід зауважити, що соціальне замовлення, як конкурс, має суттєву відмінність від механізму проведення конкурсів проектів розроблених інститутами громадянського суспільства. Так, в рамках стандартного конкурсу проектів допомога надається в переважній більшості на підтримку разової ініціативи, автором якої є група громадських діячів. При цьому учасником та переможцем конкурсу може стати малодосвідчена громадська організація, що лише починає свою соціальну діяльність. Механізм же соціального замовлення, що покликаний організувати надання допомоги певній кризовій цільовій аудиторії, не може дозволити долучити до надання цієї допомоги не фахових малодосвідчених спеціалістів, але при цьому соціальне замовлення передбачає участь у якості надавача, громадських організацій або ФОПів, що відразу створює для них можливість стати рівноправними конкурентами для відповідних державних структур.

Тобто, соціальне замовлення, яке базується на поступовому делегуванні від органів державної влади повноважень та ресурсів до інститутів громадянського суспільства і підприємницького сектору частини соціальних та інших функцій, якими перевантажені державні інституції, є ефективним інструментом регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг. При цьому, цей механізм водночас слугуватиме стимулом для інституційного розвитку ІГС, підвищенню рівня їх відповідальності.

3. Соціальне замовлення, як ефективний інструмент розвитку молодіжної політики в рамках реформи децентралізації.

Реформа децентралізації є однією з ключових реформ уряду. Децентралізація бюджетів, розширення повноважень та можливість самовизначення громад щодо власного розвитку безумно сприяли розвитку територій, підвищенню соціальних стандартів населення. Але, певний перелік напрямків державної політики (що є базовим) був чітко обумовлений концептом реформи та має чітке нормативне відображення. До таких належить

освіта, медицина, соціальний захист, безпека. Натомість, такі напрямки, як молодіжна політика та національно-патріотичне виховання, не маючи чіткої схеми впровадження у новостворених громадах, з одного боку загальмували свої темпи розвитку, а з іншого –отримали шанс для власної визначеності та можливість обрання індивідуального, з огляду на специфіку громади, шляху. Головне – віднайти та запровадити механізми такого розвитку.

І вдалим у даному контексті, є саме механізм соціального замовлення та організації надання соціальних послуг.

По-перше, територіальна громада, як орган місцевого самоврядування, має підстави самостійно визначити напрямки надання соціальних послуг та категорію їх отримувачів, зважаючи на гендерні, вікові, географічні, соціально-економічні особливості громади.

По-друге, для громад, особливо невеликих та розташованих в сільській місцевості без прив'язки до районних центрів, використання та фінансування механізму соціального замовлення є економічно вигідним та обґрунтованим, адже дозволяє фактично винаймати надавачів цих послуг на визначений період часу, не витрачаючи при цьому ресурс на постійне утримання та адміністрування відповідних комунальних чи державних установ.

Таким чином, варто зазначити, що прийняття Закону України про «Соціальні послуги» стало важливим кроком держави не лише у напрямку соціальної політики, але й слугує ефективним приводом для розвитку громадянського суспільства.

При цьому відповідні підзаконні акти, що передбачатимуть механізми та порядки реалізації положень Закону, мають обов'язково передбачати створення конкурентного середовища для надавачів цих послуг, контроль за їх якістю та відповідністю реальним потребам, а також передбачати в обов'язковому порядку включення складових молодіжної політики.

При цьому важливим є запровадження механізмів надання соціальних послуг саме за напрямком молодіжної політики на місцях, особливо в контексті розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. Про Обласну цільову соціальну програми розв'язання пріоритетних проблем з використанням механізму соціального замовлення на 2019 рік : рішення Сумської обласної ради 7 скликання від 14.12.2018. URL: <https://cutt.ly/Jl2ZfnY>

Мирослав ТРЕЦОВ

*професор кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
к.е.н., д. держ. упр.*

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ В ДЕРЖАВНІЙ МОЛОДІЖНІЙ ПОЛІТИЦІ

В Україні продовжують загострюватись негативні явища в сфері державної молодіжної політики, які охоплюють майже усі сфери надання публічних послуг, зокрема в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту молоді і, особливо, професійної підготовки і працевлаштування, що призводить до погіршення демографічної ситуації, зниження якості та кількості робочої сили, «відтоку мізків» за кордон та свідчить про необхідність термінової зміни пріоритетів державної молодіжної політики, удосконалення її законодавчої бази, інструментів та заходів органів державної влади і місцевого самоврядування в рамках реалізації стратегії забезпечення національної безпеки.

Досвід формування та реалізації державної молодіжної політики в різних країнах складався по-різному, тому багато в чому він був унікальним, неповторним і навряд чи його можна дублювати. У країнах Європи молодіжна

політика є невід’ємною часткою державної соціальної політики. Тут можна виділити такі базові елементи молодіжної політики:

- соціальний ланцюг між державою, молодими людьми і суспільством через консультації та вплив;
- поради та інформація про права молодих людей та можливості для них;
- свобода культурного, творчого та політичного вираження;
- культура неперервної освіти протягом життя;
- підтримка молодих родин;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;
- сприяння міжнародним зв’язкам між молодими людьми;
- організація підтримки професійного старту молоді.

Остання позиція на разі є особливо актуальною для впровадження в українську практику реалізації державної молодіжної політики, адже майже п’ять мільйонів громадян або четверта частина економічно активного населення України працюють за кордоном. Переважна більшість трудових мігрантів – це молоді люди віком до 35 років. Основною причиною таких обсягів трудової міграції є те, що Україна має найнижчу середньомісячну зарплату в Європі – у вересні 2020 року її показник склав 11 998 грн або 423,80 дол. США. При цьому в Польщі, де лише кількість офіційно зареєстрованих трудових мігрантів з України перевищила півмільйона осіб, а за неофіційними даними – сягнула 2 мільйонів осіб, середньомісячна заробітна плата в II кварталі поточного року сягнула 5 024,48 злотих (1 272,02 дол. США) [1] або у три рази більше, ніж в Україні.

У липні 2019 року Сейм Польщі ухвалив закон, який впроваджує нульовий податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) для людей, які не досягли 26 років, якщо їхній річний дохід не перевищує 85 528 злотих. Ці зміни за різними оцінками стосуються більше, ніж 2 мільйонів молодих людей,

заробітна плата яких суттєво збільшилася, адже ставка податку на доходи цієї категорії осіб аналогічна Українській і дорівнює 18 %.

Крім того Урядом Польщі запроваджено спеціальний соціальний пакет, який мотивує українців, які мають посвідку на проживання в Польщі з доступом до ринку праці, залишитися там на тривалий термін і перевезти до себе родину. Зокрема, з 2019 року наші громадяни можуть щомісяця отримувати 500 злотих (3 600 грн) допомоги на кожну дитину в рамках програми «Родина 500+» [2]. Крім того, щорічно до нового навчального року українські родини можуть розраховувати на 300 злотих на дитину-школяра за програмою «Добрий старт 300+» для збору в школу. Додатково, з 1 серпня 2020 року для українців доступний туристичний бон, покликаний підтримати сімейний відпочинок і внутрішній туризм в Польщі в зв'язку з пандемією [3].

Також польський уряд підтримує незаможні українські сім'ї харчовими наборами до свят, виплатами соціальних стипендії для студентів з сімей з невисоким доходом, а ті українці, які працюють в Польщі офіційно, у подальшому можуть розраховувати на польську пенсію. І все це не враховуючи програми субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, оренди житла та низки інших соціальних виплат.

За останні п'ять років відсоток іммігрантів з України, які заявили про своє бажання залишитися в Польщі на більш тривалий або навіть постійний термін, значно збільшився. Згідно з даними Нацбанку Польщі в 2015 році, 80 % українців планували своє перебування в Польщі терміном до одного року. Однак, в 2020 році тенденція кардинально змінилася і більшість наших співвітчизників (52 %) планує залишитися в Польщі на термін більше 3 років.

Останнім часом почала простежуватися і ще більш небезпечна тенденція вже в форматі «відтоку мізків» – економічна ситуація в Україні змушує їхати на роботу в Польщу власників малого та середнього бізнесу, які не впоралися з наслідками карантинних обмежень і припинили підприємницьку діяльність.

Отже, очевидними макрорефакторами, які негативно впливають на створення сприятливих умов для розвитку молоді в Україні є відсутність

гарантій дотримання особистої безпеки і верховенство права, забезпечення інтенсивного константного зростання економіки, зокрема, доступності житла, якісної медицини та освіта, що має наслідком відсутність впевненості вітчизняної молоді у майбутньому та примарність очікувань щодо швидкого і порівняно легкого «входження в доросле життя».

З метою модернізації державної молодіжної політики в Україні, на нашу думку, потрібно на державному рівні, спільно з науковими колами, громадськими і, особливо, діаспорними організаціями та бізнес-середовищем розробити та ініціювати термінове впровадження програми матеріального стимулювання, яке знизить рівень еміграції найбільш перспективної і продуктивної частини населення – молоді – та створить передумови для повернення мігрантів в Україну, адже молоді люди, які навчалися або працювали за кордоном, а потім повернулися додому, приносять з собою безліч позитивних новацій та мають значний вплив на модернізацію українського суспільства.

Зокрема, нами пропонується встановити нульову ставку податку на доходи фізичних осіб для працівників віком до 26 років та звільнити роботодавців від сплати єдиного соціального внеску за працівників таких працівників. При цьому граничні розміри доходу, до якого застосовується відповідна пільга, затвердити на рівні двох мінімальних заробітних плат на місяць.

Прийняття вищевказаних законодавчих змін створить сприятливі умови для роботодавців у розрізі прийняття на роботу молодих спеціалістів, знизить рівень еміграції молоді з України, оскільки вона на початку робочого шляху отримає в своє розпорядження додаткові кошти від звільнення від сплати податку на доходи фізичних осіб, стимулюватиме еміграцію в Україні молодих спеціалістів, призведе до детінізації ринку зайнятості та доходів населення та стимулюватиме інвесторів розвивати бізнес в Україні з використанням праці молодих спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Biuletyn Statystyczny Nr 9/2020. URL : <https://cutt.ly/ogGfFem>.
2. Dobry Start: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. URL : <https://cutt.ly/dgGgyUB>.
3. Rodzina 500 plus: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. URL : <https://cutt.ly/pgGf2ia>.

ЗМІСТ

БОРОДІН Євгеній	
Загальнодержавна молодіжна програма як засіб визначення змісту державної політики у молодіжній сфері: досвід України	3
ПЄША Ірина	
Доказова база державної молодіжної політики	10
ОСТРІКОВА Анна	
Принцип оцінки діяльності голів обласних адміністрацій за показником «кількість молодіжних працівників, підготовлених відповідно до порядку реалізації програми «молодіжний працівник»	16
ДЗЮБА Наталія	
Програми наставництва в молодіжній роботі як ефективний метод розвитку молоді (досвід західних країн та США)	20
КОНДРАТЕНКО Олексій	
Fast track cities як інструмент забезпечення епідеміологічної резильєнтності	24
ЛЕБЄДЄВА Надія	
Аспект реалізації міжкультурної компетенції в контексті мовної освіти молодіжної політики	28
МАКАШОВ Валерій	
Стратегічний розвиток оздоровчої рухової активності населення України (2020 – 2028 рр.): аспекти управління	31
МКРТІЧЯН Оксана, ЧОРНОМОРД Євгенія	
Державна молодіжна політика як механізм управління соціальною безпекою молоді	34
МУКОСЕЄВА Леся	
Забезпечення участі молоді в житті громади через соціальне картування: на прикладі ініціативи «север змін» (м. Северодонецьк, Луганська область)	37
НЕСВАТ Тетяна	
Вплив неформальної освіти на розвиток державної молодіжної політики	41
ПАШКОВА Ольга	
Військово-патріотичне виховання молоді України у контексті соціальних проблем: історичний аспект	43
СОКОЛОВСЬКА Оксана	
Аналіз зарубіжного досвіду щодо формування та розвитку молодіжної політики в сфері освіти, науки та інновацій	46
РЕЗНІЧЕНКО Ольга	
Використання механізму соціального замовлення у молодіжній політиці	50
ТРЕЩОВ Мирослав	
Інструменти податкового стимулювання в державній молодіжній політиці	58

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА МОЛОДІЖНА РОБОТА

*Матеріали V всеукраїнської науково-практичної конференції
18 грудня 2020 р. м. Дніпро*

За загальною редакцією Є. І. Бородіна

Комп'ютерна верстка – О. В. Каїнова

*Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*

За зміст та мовностилістичне редагування відповідальність несуть автори

Україна, 490044, м. Дніпро, вул. Гоголя, 29